

Rusya'nın Başarısız Demokratikleşme Tarihi

Abdulkadir BAHARÇİÇEK¹

Osman AĞIR²

Özet: Rusya'da demokratikleşme yönünde atılan adımların geçmişi oldukça eskiye dayanmaktadır. Rusya'nın demokratikleşme tarihi üç dönem içinde ele alınabilir: Bolşevik devrimi ile sonlanan Çarlıklar dönemi, 1917 devrimi ile başlayan Sovyetler Birliği dönemi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması ile başlayan Rusya Federasyonu dönemi. Çarlıklar döneminde mutlak monarşiyle yönetilen ülkede birkaç cılız adım dışında demokratikleşme yönünde ciddi bir gelişim sağlanamamış; SSCB döneminde ise iktidar komünist partinin tekelinde bulunmuş, geniş katımlı bir meclis görüntüsü veren Yüksek Sovyet aslında tamamen göstermelik bir kurum olarak komünist partisi tarafından alınan kararları onamaktan öteye gidememiştir. 1985 yılında Gorbaçov reformlarıyla birlikte sınırlı da olsa demokrasi alanında bir ilerleme sağlanabilmiştir. Tam bir totaliter rejim olan SSCB'nin dağılmasıyla, mirasını devralarak, bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkan Rusya Federasyonu'nun ise hem sosyalist ekonomiden liberal ekonomik sisteme geçiş yapmak hem de demokratikleşme çabasında olmasına karşın, demokrasinin ilkelerini özümsemiş olan çağdaşlarıyla karşılaştırıldığında, demokratik manada yeterli ilerleme sağlayamadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Tarih, Demokrasi, Demokratikleşme

- 1 Prof. Dr. İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, abdulkadir.baharçicek@inonu.edu.tr.
- 2 Dr. Malatya Valiliği, osmanagir@hotmail.com.

1. Giriş

Rusya tarihi incelendiğinde demokratikleşme çabalarının yaklaşık iki yüzyıl kadar geriye gittiği görülebilir. Sovyetler Birliği kurulmadan çok önce başlayan reform süreci ülkeyi Batı Avrupa’da ortaya çıkan demokratik bir sisteme dönüştürememiş, yarı feodal bir nitelik taşıyan Rusya’da Bolşevik devrimiyle demokratik bir düzen yerine, sosyalist bir sistem ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 70 yıl süren Sovyetler Birliği döneminde ise ülkenin demokratikleşme süreci kesintiye uğradığı gibi, çok güçlü bir totaliter sistem ortaya çıkmış ve bu sistem içerisinde Rusya dünyanın iki büyük süper gücünden biri olmayı başarmıştır. Aşırı derecede otoriter bir uygulamayı da beraberinde getiren bu siyasal yapı çökmüş, 1990’ların başından itibaren ülkenin demokratikleşmesi yönünde yeni adımlar atılmaya başlanmıştır. Ancak 2000’li yılların başından itibaren demokrasi ve demokratikleşme alanında atılan adımların durduğu, hatta kimilerine göre yeniden geriye gidiş yaşandığı ve otoriterleşme eğilimlerinin güçlenmeye başladığı ifade edilmektedir.

Bu makalede Rusya’nın başarılı olamamış demokratikleşme tarihi ele alınmaya çalışılacaktır. Çarlık Rusyası dönemi, Sovyetler Birliği dönemi ve Rusya Federasyonu dönemi ayrı ayrı ele alınarak Rusya’nın demokratikleşme çabalarının başarısız geçmişi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunun anlaşılabilmesi için öncelikle demokrasi ve demokratikleşme kavramlarına kısaca değinilecektir.

2. Kavramsal Çerçeve

Demokrasi kavramı her ne kadar basit ve yalın bir olguymuş gibi gözükse de çağdaş bir yönetim modeli olarak oldukça farklı ve karmaşık süreçleri ifade eder. Demokrasi, günümüzde en yaygın ve normatif açıdan “iyi” olarak değerlendirilen bir yönetim sistemidir. Normal ölçülerde otoriter sayılabilecek devletler ve yönetimler bile demokrasinin “iyi” bir yönetim tarzı olduğunu kabul etmektedirler. Günümüzde, devlet adamları ve siyaset bilimciler için artık hangi yönetsel sistemin daha iyi işlediğinden çok hangi demokrasinin daha iyi işlediği sorusu daha önemli olmaya başlamıştır. Bu sebeple demokrasiyle ilgili çok sayıda

farklı tanım, yaklaşım ve uygulama ortaya çıkmıştır (Bingöl vd. 2013, 130). Demokrasi sözcüğü eski Yunanca bir kelime olup, Demos (Halk) ve Kratos (Yönetim) sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuş, halk yönetimi ya da halk iktidarı anlamını taşımakta (Özbudun, 1988, 43); devlet yetkilerini kullananların halkın yeğlemesine ve denetimine bağlı bulunmaları, siyasal iktidarda ilk ve son sözü söyleme yetkisinin halkta olması olarak tanımlanmaktadır (Tanilli, 2007, 27). Soğuk Savaş döneminde bireyin özgürlüğünü vurgulayan demokrasi uygulamalarına Batı Demokrasisi veya Liberal Demokrasi, eşitliği vurgulayan totaliter rejim uygulamalarına da Halk Demokrasisi adı verilmiş, daha sonraları da demokrasi kavramı farklı sıfatlarla nitelenerek kullanılmaya devam edilmiştir (Kalaycıoğlu, 2012, 19). Demokrasinin en yaygın olarak kullanılan tanımlarından birisi de Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) devlet başkanlarından Abraham Lincoln tarafından "halkın halk tarafından halk için yönetimi" şeklinde yapılmıştır.

Demokratikleşme, otoriteryenizmden liberal demokrasiye geçişi ifade etmektedir. Bu sürecin en önemli özellikleri, temel özgürlüklerin ve özellikle de siyasi hakların verilmesi, herkesin oyunu kullanabildiği ve rekabetçi seçimlerin tesis edilmesi ve (özellikle post-komünist rejimlerde) piyasa reformlarının yapılmasıdır (Heywood, 2007, 97). Ayrıca hukukun üstünlüğünün kabul edilmesi, siyasi ortamın siyasal oluşum ve STK'ların gelişimine müsait olması, medya organlarının özgür ve bağımsız olmaları demokratikleşmenin olmazsa olmazlarıdır.

Genel olarak, sıradan insanların demokratikleşmeden kazanacakları bir şeyler ve demokratikleşmenin geri çevriminden kaybedecekleri çok şey vardır (Tilly, 2007, 76). Ülkeler demokratikleşme yolculuklarında daima ileriye doğru bir gidiş sergileyememiş zaman zamanda demokratikleşme çabalarından geri dönüşler yaşamışlardır. Bu geriye dönüşler askeri darbeler ve toplumları derinden etkileyen olaylar sonucu demokratik rejimlerin yerine otoriter ya da totaliter rejimlerin kurulması veya siyasi ve ekonomik çeşitli gerekçelerle demokratik kazanımlardan uzaklaşılması şeklinde kendisini göstermiştir. Rus demokrasisinin geçmişinde de bu tarz iniş ve çıkışlar mevcuttur.

3. Rusya Federasyonu'nda Demokrasi ve Demokratikleşmenin Geçmişi

Rusya'da demokratikleşme yönünde atılmış adımlar; 16. yüzyılda prensliklerin birleşmesiyle başlayıp Bolşevik Devrimi ile sonlanan "Çarlıklar Dönemi", 1917-1991 yılları arasında kapsayan "Sovyetler Birliği Dönemi" ve 1991 sonrası "Rusya Federasyonu Dönemi" alt başlıklarında ele alınmıştır. Rus tarihindeki bu üç dönem farklı özellikleri ile anılmaktadır. Çarlıklar Dönemi'nde; kuruluş aşaması tamamlanıp uzun süren iç mücadelelerden sonra güçlü bir imparatorluk kurulmuş; SSCB döneminde dünyanın iki süper gücünden birisi olunmuş ve komünizm gibi farklı bir yönetim tarzı denenmiş; SSCB'nin dağılmasıyla kurulan Rusya Federasyonu Dönemi'nde ise SSCB'nin mirası devralınarak; liberal ekonomik sistem uygulanmaya başlanılmış ve SSCB'nin son dönemlerinde uluslararası camiada kaybedilen prestij geri kazanılmaya çalışılmıştır.

3.1. Çarlıklar Dönemi

XI. yüzyılda Rusya'daki birçok şehirde veçe adı verilen erkeklerden oluşmuş halk meclisleri bulunuyordu. Bu meclisler çoğunlukla prenslerin nezdinde bir danışma görevi yapıyordu; zaman içerisinde bu meclisler yasalar çıkararak prenslere dayatacak gücü elde etmişlerdir. Moğol hakimiyeti bütün bu parlamentoların varolma sebeplerini ortadan kaldırarak yok olmalarına neden olmuş, Moğol işgalinden kurtulan Rus devleti üç farklı siyasi geleneği bir araya getirerek biçimlenmiştir: Moskova derebeylik sistemi, Moğol zorbalığı ve Bizans'ın imparator papalığı. Bu birleşimle birçok unsuru 1917 devrimine kadar muhafaza eden mutlakiyetçi (otokratik) sistem kurulmuştur (Carrere, 2003, 46, 55-56).

Rusya'nın birliğe sahip bir devlet haline gelebilmesi ancak XVI. y.y. sonlarında mümkün olabilmiştir. Zira çarlar eski bir geleneğe uyarak vasiyetnamelerinde büyük evlatlara büyük hisseler ayırdıklarından ve ülkeyi diğer çocuklar ile hanedan mensupları arasında taksim ettiklerinden, siyasi birliğin sağlanması mümkün olmamaktaydı. Bu teamül, 1588' de Rurikoviç hanedanının son bulup Boris Godunov'un, ülkenin bütün toplumsal sınıflarından oluşmuş bir meclis tarafından Rus

İmparatorluğu Çarı ve bütün Rus İmparatorluğu devletlerinin grandükü ilan edilmesiyle sona ermiştir. 1613 senesinden itibaren Romanov'ların başa geçmesiyle, çarların siyasi kudretleri ülkenin tümünde rakipsiz bir hale gelmiştir (Gürkan, 1964, 155).

Romanov hanedanının işbaşına gelmesi Rusya açısından bir dönüm noktası olmuştur (Öztürk, 2001, 6). Moskova Prensiği adım adım genişlemiş ve ilk Romanov Çar'ı Michael'in 1614'te tahta geçmesiyle 1917'ye kadar sürecek Romanov hanedanı yönetimi altında çarlığa dönüşmüştür. Güçlü ve aristokrat Romanov ailesinin başı olan çarlar, oldukça katı ve otoriter bir sistemle üçyüz sene Rus İmparatorluğunu yönetmişlerdir. Çarlar yönettikleri kitlenin bağlılığını sağlamak için devasa bir bürokrasi ve acımasız gizli polis gibi aygıtlar kullanmışlardır. Bizans'taki kutsal devlet anlayışından etkilenen Çarlık Rusyası'nda çar halkın "baba"sıdır. Ülkenin bakanlıkları vardır fakat hükümet yoktur. Merkezi otoritenin tüm departmanları ve bakanlıkları - dış işleri, iç işleri, finans, adalet ve savaş- yüce iradenin enstrümanlarıdır. Bakanlar direkt olarak yüce irade tarafından atanır. Kilise, elit kesim, toprak sahiplerinin büyük çoğunluğu, özellikle de ordu ve polis Çarın otoritesini pekiştirmek için sıkı bir güç birliği oluşturmuşlardır (Nezihoğlu, 2007, 14). Çarlık dönemi Rusya'sı yayılcı, dinin devlet işlerinde önemli bir yer tuttuğu merkeziyetçi bir yapıya sahip olmuştur (Çomak,2006,89).

Çarlık Rusyası'nda hizmet soyluları, ruhban sınıfı ve boyarlardan³ oluşturulmuş "zemskisobor" isminde bir meclis bulunmaktaydı. Ülkenin tümünü ilgilendiren önemli meseleleri bu meclis çar ile istişare ederdi. Üç sınıf önce ayrı ayrı toplanıyor, sonra genel kurulda bir araya gelecek tartışmaları sürdürüyordu. Meclisin sayısı iki yüz ile beş yüz kişi arasında değişiyor ve hizmet soyluları daima güçlü bir ağırlıkla temsil ediliyordu. Petro geçmişin çok sembolik kuruluşları olan bu meclisi ortadan kaldırmıştır. Bu kurumlar yerine 1711 yılında Devlet Senatosunu kurmuş; hükümdarın yokluğunda onun yerine vekalet edebilecek bu senato, hızla sürekli bir statü kazanmıştır (Carrere, 2003, 101,116).

3 Boyar, Çarlık Rusyası'ndaki büyük toprak sahiplerini ifade etmek için kullanılan tabir olup, boyarlar ruhban sınıfı ve aristokratlar ile birlikte dönemin en önemli sosyal sınıflarından birisidirler.

19. yüzyılda Rusya, mutlak monarşiyi meşrutiyete dönüştürme çabalarına sahne olmuştur. Bu durum 1905 yılına kadar sürmüştür (Gözübüyük, 2003,49). Son Rus çarı 2. Nikolay döneminde meydana gelen Rus-Japon savaşından yenik ayrılan Rusya'da sosyal ve ekonomik sorunlar had safhaya çıkmış ve halkın baskıları üzerine Çar, 1905'te meşruteli monarşiyi ilan etmiştir. XX. yüzyılın başında Rusya; mevcut düzenin devamını isteyen muhafazakarlar, monarşinin kaldırılmasını ve Batı tarzı reformların yapılmasını isteyen liberaller ve ülkede sosyalizmin kurulmasını hedefleyen sosyalistler olmak üzere üç kampa bölünmüştür (Sapmaz, 2008,88).

1917 yılı başında çar, saray bürokrasisi ve Çariçe'nin etkisi altında kalmış, halkın yiyecek sıkıntısı nedeniyle çeşitli gösteriler yapması üzerine; Duma başkanı Çardan görevini halkın güvenini taşıyan birisine bırakmasını istemiştir. Çar bu talebe karşılık 27 Şubatta Duma'nın (Mecelis) feshedildiğini bildiren bir kararnameyle cevap vermiş, Duma'da temsilcileri olan parti şefleri hemen toplanarak Duma'nın dağılmayarak toplantılara devam edeceği kararını almış ve aynı gün asker ve işçi temsilcilerinden Sovyetlerin yürütme komitesi oluşturulmuştur. Halk, gösterilerinde "yaşasın hürriyet, yaşasın halk" sloganlarıyla Duma üyelerine destek vermiştir (Çam, 2000, 199-200). 27 Şubatta ayaklanan işçilere askerler de destek vermiş, 2 Martta II. Nikolay tahtı kardeşi Mihail'e bırakmıştır. Ancak ertesi gün Mihail de iktidardan vazgeçmiş, böylece Romanov Hanedanlığı'nın 1613'te başlayan egemenliği ile birlikte monarşik düzen de tarihe karışmıştır. Kerenski'nin başkanlığında geçici hükümet kurulmuş; ancak muhalefeti sürdüren Lenin 1917 Ekiminde silahlı ayaklanma ile iktidarı ele geçirme kararı alarak eski Rus takvimiyle 24 Aralık 25'ine (miladi takvime göre 7 Kasım) bağlayan gece, geçici hükümetin merkezi olan Petersburg'daki Kışlık Sarayı ele geçirmiş, böylece Bolşevikler iktidara gelmişlerdir. Sonra başlayan iç savaş 1920'de Bolşeviklerin kesin zaferiyle sonuçlanmış, böylece Rusya ve dünya tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır (Mikail, 2007, 78). II. Nikolay, 28 Şubat 1917'de tutuklanmış ve 2 Mart 1917'de tahttan feragat etmiştir. Böylece Rusya'da üçyüz yıl hüküm süren Romanov hanedanı sona ermiştir (Sapmaz, 2008,88). 1917 Bolşevik Devrimiyle birlikte yüzyılların

otokratik monarşisi tarihe karışmış ve daha fazla özgürlük ve demokrasi isteyenler iktidarı ele geçirmişlerdir.

3.2. SSCB Dönemi

Çarlık Rusyası ile gelişen Rus politik geleneği Sovyet sisteminin siyasal şekillenmesinde etkili olmuştur (Nezihoğlu, 2007, 14). Birinci Dünya Savaşı'nda savaşan taraflardan birisi olan Rusya, 1917 yılında iki devrimi art arda yaşamıştır. Birinci devrim Şubat 1917'de Çarlığı bitiren ve Rusya'yı monarşiden Cumhuriyete dönüştüren devrimdir. Ekim 1917'de meydana gelen ikinci devrim ise: Lenin'in Bolşevik Partisi'nin iktidara gelmesine, cumhuriyetin çoğulcu parlamenter biçiminden tek partinin hakim olduğu Leninist forma sokulmasına ve Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmesine yol açan devrimdir (Yılmaz, 2006,255).

1917 Bolşevik Devrimi birçoklarına göre Rusya için yeni bir başlangıç olarak görülmüş; din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın Rusya sınırları içerisinde yaşayan tüm halkların kardeşliği hedeflenmiş ve yapılan propagandalarla da bu konu detaylı bir şekilde işlenmiş; ancak bütün bunların gerçekleri yansıtmadığı kısa süre sonra anlaşılmıştır (Onay, 2002, 86). Lenin'in 1917'deki "bütün iktidar Sovyetlere" (yani, işçilerin, askerlerin ve denizcilerin konseylerine) sloganına karşın, gerçekte iktidar Sovyet Rusya'da kısa sürede Bolşevik Parti'nin (daha sonraki ismiyle Komünist Parti'nin) eline geçmiştir. Lenin'in yaklaşımına göre bu parti, "işçi sınıfının öncüsü" olmaktan başka bir şey değildi. Marksizmle teçhiz edilmiş olan bu parti, proletaryanın gerçek çıkarlarını bilmeye ve böylece ona devrimci potansiyelini gerçekleştirmesi için rehberlik etmeye muktedir olduğunu iddia ediyordu. Bu teori, SSCB'de "Leninist demokrasi"nin köşe taşı oldu ve diğer tüm Ortodoks komünist rejimler tarafından Marksizm -Leninizm'in merkezi özelliklerinden biri olarak kabul edildi. Ancak bu modelin zayıflığı, Lenin'in Komünist Parti iktidarını (ve özellikle de onun liderlerini) denetleyecek, onu proleter sınıfa karşı duyarlı ve hesaba çekilebilir kılmayı sağlayacak herhangi bir mekanizma oluşturmakta başarısız olmasıydı (Heywood, 2007, 97). Lenin'in 1924'te ölümünden sonra başyardımcılarından ikisi

Troçki ve Stalin iktidar mücadelesine girişmiş, Troçki mücadeleyi kaybetmiş ve Sovyetler Birliğini terk etmek⁴ zorunda kalmıştır. Troçki ve arkadaşlarının Komünist Parti Politbürosu'ndan 1926'da tasfiyesinden sonra Stalin Sovyetler Birliğinin tartışılmaz hakimi olmuş, Lenin'in komünistler arasındaki görüş farklılıklarına müsamaha göstermiş olmasına karşın, Stalin tek adam yönetiminin şahsi rejimini kurmuştur (Ebenstein, 2003, 361).

SSCB'de uygulanmaya çalışılan komünizm: Karl Marx'ın yazdıklarıyla şöyle ya da böyle bağlantılı bir resmi ideolojinin varlığı; siyasal sistemin komünist parti tarafından baskı altına alındığı; ekonominin merkezi planlamayla yürütüldüğü ve özel mülkiyetin bulunmadığı; dernek kurma ve ifade özgürlüğünün devletin tekelindeki basın ve parti örgütünün denetimiyle sınırlandırıldığı; kuvvetler ayrımı kavramının ve sonuç olarak yargı bağımsızlığının sınırlandırıldığı bir sistem şeklinde anlaşılıp karakterize edilebilmektedir (Ball ve Peters, 2011, 41). Benzer şekilde Akaş ve Okyay da (1995, 54) Sovyet sistemini tanımlarken sistemin en istikrarlı yanının politik sistem olduğunu, 1917'den beri ülkeyi idare etmiş olan liderlerin sayısının yalnızca dokuz olduğunu, bu liderlerin iktidarlarının hiçbir zaman meydan okunamamış olan dört ayağının bulunduğunu vurgulamaktadırlar. Bunlar; her türlü çoğulculuğu dışlayan bir ilke olan Parti'nin öncü rolü; liderliğe üretim, iş ve ücret konularında mutlak bir denetim olanağı sağlayan üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti; merkezi yetkililere hiyerarşinin (nomenklatura) her kademesindeki görevlileri atama, tek bir bütün oluşturmak üzere çeşitli unsurlardan bileşen bir toplumu bütünleştirme olanağı sağlayan, demokratik merkezîyetçilik; eğitim ve enformasyon tekeli ile bunun doğal sonucu olarak sansürden oluşmaktadır.

Üretim araçları mülkiyeti açısından bakıldığında bir mareşal ile bir hizmetçi kız; bir devlet tekeli yöneticisiyle bir vasıfsız işçi; bir halk komiserinin oğluyla bir sokak çocuğu arasında bir fark yok gibi görünür. Halbuki birinciler aristokratlara layık dairelerde oturur, ülkenin çeşitli

4 1940 yazında Stalinci ajanlar tarafından Mexico City de katledinceye kadar ülkeden ülkeye dolaşmak zorunda kalmıştır (Ebenstein, 2003, 361).

yerlerindeki yazlık evlerin keyfini sürer, kendilerine tahsis edilen en iyi otomobilleri kullanırlar ve ayakkabılarını boyamayı unutalı çok olmuştur. İkcincilerse, genelde odası bile olmayan ahşap barakalarda oturur, yarı aç yarı tok dolaşır ve ayakkabılarını boyamazlar, zira yalınayak gezerler. Bürokratin gözünde bu farklılık dikkate değer bir şey değildir. Vasıfsız işçinin gözünde ise çok önemli bir farklılıktır bu, nedensiz de değildir (Trotsky, 2006, 333).

S.S.C.B.'de bütün sosyal, siyasi ve iktisadi hayata Sovyetler Birliği Komünist Partisi hakim olmuş, devlet organlarının faaliyet ve kararlarına fiilen yön vermiştir (Çam, 2000, 239). SSCB nazari olarak her biri bağımsız, ayrı bir devlet başkanı, hükümet, yargı ve yasama organlarına sahip 15 Cumhuriyetten oluşmuştur. Ancak uygulamada bu birimler değil bağımsız ve egemen olmak, gerçek özerkliğe sahip yerel yönetimler bile olamamışlardır. Cumhuriyetlerin hepsinde asıl güç yerel Komünist Parti teşkilatında toplanmış, Rus unsurunun egemen olduğu parti organizasyonunda da katı bir merkezîyetçilik hüküm sürmüştür. Cumhuriyetlerde idare ve güç, fiiliyatta Moskova'daki Parti merkezinden emir alan yerel Komünist Partisi'nin yine merkezin direktiflerine göre hareket eden ve başlarında genellikle Ruslar bulunan KGB⁵, polis teşkilatı ve diğer güvenlik makamlarının elinde olmuştur. Anayasaya göre güç sahibi olanların güç ve yetkileri tamamen görüntüde kalmış, bu tür yetkiler sadece protokoller işlerde kullanılmıştır (SİSAV, 1995, 273).

SSCB'nin ilk anayasası 10 Haziran 1918 Anayasasıdır. Bu ilk anayasa onyedî bölüm ve doksan maddeden oluşturulmuş olup, Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyetinin (RSFSR) işçi, asker ve köylülerin oluşturduğu bir Cumhuriyet olduğunu beyan etmiştir. 1918 Anayasası temel prensip olarak sosyalist toplumun ve bütün ülkelerde sosyalizmin zafarinin sağlanmasını ilke edinmiştir. 1918 Anayasası, uzman kişiler tarafından hazırlanmadığı gibi halkın onayına da sunulmamıştır. Bu anayasanın önemi sonraki anayasalar için bir hareket noktası oluşturmuş olmasıdır. SSCB'nin ikinci Anayasası olan 1924 Anayasası on bir bölüm

5 KGB: SSCB döneminin gizli servisi olup, açılımı Devlet Güvenlik Komitesi anlamına gelmektedir. Orijinal ismi ise Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti'dir.

ve yetmiş iki maddeden oluşmuştur. Bu anayasaya göre siyasî otorite, Sovyetler Birliği Kongresi'nde toplanmakta olup Kongre, şehir Sovyetlerinin her yirmi beş bin işçi için bir, Köy Sovyetlerinin her yüz yirmi beş bin köylü için bir temsilci hesabıyla gönderdiği işçi ve köylü temsilcilerden oluşturulmuştur. 1924 Anayasası halk ile idare edenler arasında uzun ve dolambaçlı bir yol çizmiştir. Köy seçmenleri önce kendi mahalli Sovyetlerince ilçe Sovyetleri için temsilci seçiyorlar, bu da daha yüksek Sovyetler için temsilci seçiyor, sonuncusu da Birlik Kongresi için temsilci seçiyordu. Şehirlerdeki sanayi işçilerine ise Sovyet sisteminin sadık ve sorumlu üyeleri kabul edilmeleri nedeniyle daha aracısız bir temsil hakkı tanınıyordu (Gürkan, 1964, 180-181). SSCB'nin üçüncü Anayasası 1936 Anayasası'dır. Bu anayasa SSCB'yi proletarya diktatörlüğüne dayanan, köylü ve işçilerin federal devleti olarak tanımlamıştır (Gürkan, 1964, 182). SSCB'nin dördüncü anayasası 1977 Anayasası'dır. 1977 Anayasasına göre Sovyetler Birliği çokuluslu sosyalist bir federasyondur. Sovyetler Birliği devlet sisteminin belirgin özelliği iki tür siyasal iktidarın bulunmasıdır. Bunlardan biri devlet, diğeri parti iktidarındır. Devlet sistemi "meclis hükümeti" düzeninin özelliğini taşır. Güçlerin birliği sözkonusudur. Kuramsal olarak tüm yetkiler, yasama organı olan "Yüksek Sovyet" in elindedir. Organlar arasında dikey bir yetki devri bulunmaktadır (Gözübüyük, 2003, 50-51).

Parlamento görevini yapmak üzere oluşturulmuş olan bin beş yüz üyeli Yüksek Sovyet'in gerçek bir parlamento olarak değerlendirilmesi olanaksızdır. Bu organ parti organlarının hazırlamış olduğu yasaları mühürlemek üzere yılda yalnızca birkaç gün toplanırdı. Kağıt üstünde iki meclisli olan Yüksek Sovyet, Polit Bürodakilerden⁶ oluşan yirmi üyeli bir yönetici Prezidyumu seçerdi. Prezidyum istediği her yasayı çıkartırdı. Prezidyum ortaklaşa başkanlık olarak hizmet görürdü ve başkanı çoğunlukla Sovyetler Birliği'nin başkanı olarak adlandırılırdı. Brejnev'den itibaren parti genel sekreteri aynı zamanda devlet başkanı olmuştur (Roskin, 2009, 342).

6 Rusça ismi Politicheskoye Buro olan Polit Büro, Politik Büro'nun kısaltılmış biçimi olup, komünist partinin politikaları belirleyen en üst karar organıdır.

Sovyetlerin Batı ile sosyal, kültürel ve çokuluslu örgütsel faktörlerde yakınlaşması Sovyet sistemini liberalleşmeye zorlamıştır (Baharççek, 1995, 164). KPSS'nin (Komünistnaya Partiya Sovetskiy Soyuz) son genel sekreteri (1985-1991) ve SSSR⁷'in ilk ve son Cumhurbaşkanı olan Gorbaçov (Zenkoviç, 2009, 101), kendisinin sonu olduğunu bilerek siyasal sistemi liberalleştirmek istemiş (McFaul, 2004, 27), Şubat 1986'da *Perestroika* (Yeniden Yapılanma) ve *Glastnost* (Açıklık) politikalarının kabul edilmesini sağlamıştır. Bu politikalar, özetle, ekonomide serbest piyasa mekanizmasına yönelmeyi ve bunun sosyo-kültürel hamlelerle desteklenmesini, ülkenin dışa açılmasını ve bunların, temel hedefi çoğulcu gerçek demokrasiye ulaşmak olan *Glastnost* içinde gerçekleşmesini öngörmüştür. *Glastnost* özgür basın, toplantı ve din özgürlüğü ile adil yargı konularında yasal garantiler de vaad etmiştir. Bu çerçevede, özel teşebbüs formlarının yasallaştırılması yolunda radikal adımlar atılmıştır. Fiyatların arz ve talep şartları içinde belirlenmesi ve devlete ait mülklerin halka satılması yolunda kararlar alınmıştır (Özsoy, 2006, 170). Uygulanan açıklık politikası milyonlarca insanın gözünü açmış ve insanların ülkedeki sorunların çözümü için temel engelin sistemin bizzat kendisinin olduğu gerçeğini fark etmelerini sağlamıştır. Bu durum reformların ülke sorunlarını çözmeye yetersiz kalmasına neden olmuştur (Baharççek, 1995, 163).

Gorbaçov'la başlayan bu dönem Rusya'da demokratik umudun canlı, coşkulu olduğu bir dönem olmuştur. Özlemler 1988 yılında etkileyici bir biçimde artmış, Gorbaçov, 1988 Haziran'ının sonunda başlayan tarihi 19. Parti Konferansı'ndaki konuşmasında Stalinizmi reddetmiş, sosyalizmin faydalarını muhafaza edecek yeni bir toplum çağrısında bulunmuştur (Tilly, 2007, 221). *Perestroika* temelde başarılı olmuştur. Toplumu kundağından çıkarmış, ayakları üzerinden durmasının sağlamış ve ileriye doğru itmiştir (Akaş ve Okyay, 1995, 10). Mayıs 1989'da yeni Halk Vekilleri Kongresi toplanmış, yeni Yüksek Sovyet'i seçmiş ve Mikhail Gorbaçev'i başkanlığa getirmiştir. Başkan'ın yetkileri önemli ölçüde artırılmış, nihayet Mart 1990'da Gorbaçev yeni oluşturulan Yüksek Sovyet

7 Soyuz Sovetskikh Sotsialisticheskikh Respublik-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği.

Başkanlığı'ndan ayrı olarak SSCB Devlet Başkanlığı görevine seçilmiştir. Böylece SSCB'nin resmen ilk kez bir devlet başkanı olmuştur. Seçme görevi kongreye ait olmuş ancak bu gelişme SSCB için bir ilerleme anlamına gelmiştir. Bu önemli siyasal değişim ile beraber resmi örgütleri bakımından iktidar SBKP'den devlete geçmiş⁸ ve SSCB geleneksel Sovyet genel sekreterliği kavramından çok ABD başkanlığına benzeyen bir başkanlığa sahip olmuştur. İktidar merkezden uzaklaşarak bazen yerel elitlere, bazen de giderek örgütlü hale gelen sıradan yurttaş gruplarına doğru kaymıştır (Holmes, 2000, 212-215).

Gorbaçov, medya üzerindeki denetimi gevşetmeye başlamış, devlet ile toplum arasındaki geleneksel ilişkiyi sorgulamış, devletin kendi yasalarıyla sınırlanmış olması, Rusça'daki deyişle bir "pravovoye gosudartstvo", yani "hukuk devleti" olması gerektiğini ilan etmiştir. Daha önceki Sovyet ya da Rus yöneticilerin yaptıklarıyla kıyaslandığında Gorbaçov'un doktrini ileri doğru atılmış muazzam bir adım olmuş, zira keyfi devlet iktidarı geleneğinden bir kopuşu temsil etmiştir (Yergin ve Gustafson, 1994, 24, 28). Gorbaçov zamanın gidişini belirli bir ölçüde iyi değerlendiren Marksist-Leninist öğretilerden uzaklaşmadan bir arayol ile Sovyet halkının refah düzeyini yükseltmek için merkezi otoriteyi koruyan liberal devlet modelini yerleştirmek istemiştir. Ancak, Birlik Antlaşması üzerindeki devamlı tartışmalar, Rusya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etmesi ve Ağustos 1991 darbesinden sonra Gorbaçov'un iktidarda kalması mümkün olmamıştır (Çam, 2000, 263). Sovyet tarihinin ilk demokratik seçimleri de 1990 yılında Gorbaçov tarafından gerçekleştirilmiştir (McFaul, 2004, 27).

Yetmiş yıldan fazla süren Sovyet döneminde liderler, demokratik bir yönetim tarzı yerine, gücü ön plana alan totaliter bir yönetim tarzı sergilemiş, zaman içerisinde halk bu tarz yönetim anlayışına alışmıştır. Çam (2000, 258), S.S.C.B.'de totaliter ve otoriter tek parti yönetiminden Gorbaçovizm ile başlayan reformlar ve içindeki değişimlerle oluşan durumu politik açıdan demokrasiye, ekonomik açıdan da zorunlu planlı ekonomiden liberal bir ekonomiye geçiş olarak özetlenebileceğini, bu

8 1985 yılına kadar SSCB'de tüm önemli kararlar KP tarafından alınmıştır.

yöndeki gelişmelerin S.S.C.B. Komünist Partisi'nin (KP) devlet içinde oynadığı rolün elinden alınmasıyla daha da hızlandığını belirtmektedir.

SSCB, kuruluşundan itibaren Marksist-Leninist bir ideolojiyi benimseyerek uygulamaya çalışmıştır. Özellikle Stalin döneminde SSCB, totaliter bir devletin bütün özelliklerine sahip olmuştur. Komünist Parti'nin elit kadrosu tarafından alınan kararlar devlet organları aracılığıyla, kamu gücü kullanılarak da olsa, uygulamaya geçirilmiştir. Geniş katılımlı bir meclis görüntüsü veren Yüksek Sovyet tamamen göstermelik bir kurum olmuş, parti tarafından atanmış prezidyumun kararlarını onamaktan başka bir işlev görmemiştir. Gorbaçov'un açıklık ve yeniden yapılanma politikalarını Rusya'da demokratik açıdan bir milat olarak kabul etmek mümkündür. Bu politikalar sayesinde serbest piyasa ekonomisine yönelinilerek özel teşebbüsün önü açılmaya çalışılmış, dış ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla iletişim kanalları açılmış, basın özgürlüğü, din ve ifade özgürlüğünün sağlanması ile hukuk devleti olma yolunda önemli adımlar atılmıştır. Gorbaçov'un başlatmış olduğu yenilik çabalarının SSCB'nin yıkılmasına neden olduğu bazıları tarafından ileri sürülse de; Gorbaçov reformlarını Rus tarihindeki demokratikleşme yönünde atılmış en önemli adımlar olarak kabul etmek mümkündür.

3.3. Rusya Federasyonu Dönemi

1917 yılına kadar Rus Çarlığı'nın siyasi çekirdeğini oluşturan Rusya, 1917'den 1991'e kadar SSCB'nin en önemli cumhuriyeti olarak kalmış, 1991'de SSCB'nin dağılmasıyla bağımsız bir ülke konumuna gelmiştir (Güner ve Ertürk, 2006, 121). Yeni kurulan Rusya halefi Sovyetler Birliği'nden daha küçük ve daha fazla homojen bir yapıya sahip olmuştur. Sovyetler Birliği döneminde Rusların toplam nüfusa oranı sadece % 50 iken Rusya Federasyonu döneminde bu oran % 80'in üzerine çıkmıştır (Kempton, 2000, 1).

Rusya'da demokratikleşme konusunda birtakım adımlar atılarak eski komünist sistem ortadan kaldırılmış (Baharççek, 1995, 168), Sovyetler Birliği'nin 1977 Anayasası esas alınarak Rusya 1991-1993 yılları arasında yapılandırılmıştır. Rusya Anayasasında, çoğulcu demokrasilerde olduğu gibi kişi hak ve özgürlüklerine önem verilmiş, liberal ekonomi

benimsenmiş, özel mülkiyet devlet güvencesi altına alınmıştır (Gözübüyük, 2003, 55). Rusya'nın ilk devlet başkanı Yeltsin, selefi Gorbaçov'un politikayı ekonominin önüne koyma hatasından kaçınmıştır. Yeltsin ve ekibi enerjilerini Sovyetlerin komuta ekonomisini pazar ekonomisine dönüştürmeye harcamışlardır. Gerçekten de Yeltsin hükümeti demokrasiye geçişin önşartının ekonomi olduğuna inanmıştır. Kişisel malları olmadan Rus seçmenlerin kişisel demokratik haklarına sahip çıkamayacaklarını düşünmüşlerdir (McFaul, 2004,34).

Yeltsin, 1999 yılının 31 Aralığına kadar başkanlık görevini iki dönem arka arkaya seçilerek yürüttükten sonra yetkilerini Vladimir Putin'e devretmiş ve 26 Mart 2000'de yapılan seçimler sonucunda da Vladimir Putin oyların % 52.2'sini alarak devlet başkanlığına seçilmiştir (Onay, 2002, 141). Yeltsin Putin'e özetle gelişmemiş bir demokrasi, prematüre bir sivil toplum, çökmüş ekonomi ve sosyal yaşam, dış ve iç borçlar, büyümüş yolsuzluklar, hükümeti denetleyebilen örgütlü suç organizasyonları ile hükümete küsmüş bir toplum bırakmıştır (Hekimoğlu, 2007, 78).

Rusya 1990 larda (Yeltsin Dönemi) bazı demokratik ilerlemeler sağlamıştır. Bu sınırlı ilerlemelerden 1999-2000 yıllarında Putin'in güç kazanmasıyla geriye dönüş başlamıştır. Bu dönemde valilik seçimleri kaldırılmış, medya ve endüstri üzerindeki hükümet kontrolü artırılmıştır (özellikle enerji sektöründe) (Nichol, 2012, 2). Ancak Rus halkı bu durumdan şikayetçi değildir. Çünkü onun ruhu zayıf ve güçsüz bir devlet yapısı yerine, güçlü lider ve güçlü devlet üzerine kurgulanmıştır. Halk ekonomik ve siyasi güç uğruna birtakım demokratik kazanımlarından vazgeçmeyi normal hatta gerekli görmektedir. Putin'in "zayıf bir devlet yapısı despotik bir iktidardan daha çok demokrasiye zararı olur" sözü halk nazarında karşılığını bulmuştur.

Rusya Federasyonu'nun, gerçek bir demokratik yönetimin gereklerini yerine getirmekten hala uzak olduğu görülmektedir. Ülkedeki siyasi sistem henüz geçiş aşamasındadır. Karar verme, küçük bir kısma bırakılmıştır. Bunlar, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanlığı idare kurulu başkanı, başbakan ve onların resmi ve resmi olmayan yakın çevresidir. Bu durumun, Rusya Federasyonu devlet sistemine oligarşik yön

verdiğini söylemek mümkündür. Ekonomi tam manasıyla bir geçiş ekonomisi⁹ görünümündedir. Kitlenin siyasi hayata katılması sınırlıdır. Yönetici grup, iktidarını halk tarafından kontrol edilmeden sürdürmektedir (Hekimoğlu, 2007, 90-91). McFaul vd. (2004, 1) Rusya'daki siyasal sistemin demokrasiyle diktatörlük arasında bir yerde olduğunu, bu sisteme ne tam manasıyla demokratik ne de tam manasıyla diktatoryal denilemeyeceğini; ancak Rusya'da hiçbir zaman liberal demokrasinin hüküm sürmediğini vurgulamaktadırlar.

Putin iktidara geldiği 2000'li yıllarda zeki ve yetenekli birisi olarak ön plana çıkmış, Rusya'yı dünya sistemine entegre etmeye ve Batı ile iyi ilişkiler kurmaya çabalamış, ülkesinin DTÖ'ye ve NATO'ya girmesini istemiş, yönetimini serbest pazarı destekleyen liberallerden oluşturmuştur. Ülke ekonomisinin petrol ve doğal kaynak fiyatlarının yükselmesi sonucu aniden iyileşmesi sonucu, gücünü baskıcı yöntemleri kullanarak sağlamlaştırmaya başlamıştır. Muhalefeti devre dışı bırakmak için gücünü artırması gerektiğini düşünmüştür. Milliyetçilik, din, tutuculuk, devlet kapitalizmi ve medya üzerindeki hükümetin baskısı Putin yönetiminin bileşenleri haline gelmiştir (Zakaria, 2014). Devletin güç kaybetmesinin sorumlusu olarak federal sistemin yerleşmesini görmüş ve 83 federe birimi merkezden atanan valiler tarafından yönetilen 8 adet üst Guberniya'ya (Valilik) bağlamıştır. Seçilmişlerin atanmışlara bağımlı kılınması demokratik kazanımlardan geri dönüş olduğu gerekçesiyle sürekli eleştiriye maruz kalmıştır. Özelleştirme ile kamu mallarını yok pahasına satın alan ve oligark diye adlandırılan işadamlarından kendisine muhalif olanları sindirmiş, enerji şirketlerinin önemli bölümünü tekrar devletleştirmiştir. Bu baskılardan muhalif basın ve STK'larda nasibini almıştır.

Başkan Viladimir Putin, 2013 yılında gücünü sağlamlaştırmış ve muhalefet olma potansiyeli bulunanları elimine etmiştir. 2012 yılında çıkarılan yeni yasalar ile internet üzerindeki kontrolü artırmış, yabancılarla ilişki içerisindeki STK'lar fişlenmiştir. Anayasada ifade özgürlüğü

9 Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan ülkelerin, sosyalist bir ekonomiden liberal ekonomiye dönüşüm sürecinde olan ekonomileri geçiş ekonomileri olarak adlandırılmaktadır.

garanti altına alınmış olunmasına karşın, hükümet doğrudan, devlet şirketleri aracılığıyla veya yandaş işadamlarını kullanarak kitle iletişim araçlarını kontrolü altına almıştır. Devlet televizyonu Putin'in propagandasını yapar hale dönüştürülmüştür. Vatandaşlarının %50'sinin erişebildiği internet üzerinde sınırlama bulunmamasına karşın yönetim yayınları manupüle edebilmek için önemli bir kaynak ayırmaktadır. Bazı durumlarda¹⁰ mahkeme kararı aranmaksızın web sitelerinin kapatılabileceğini öngören yasa çıkarılmıştır. Hükümet üyeleri ve bürokratlar arasında yaygın olan rüşvetin önü alınamamıştır. Liderler bu yozlaşmayı önlemeye yönelik kampanyalar başlattıklarını açıklasalar da esas amaç seçkinlerin sadakatini sağlamak ve muhalefetin gözünü boyamaktan öteye gitmemektedir. 2013 yılında Putin, yolsuzlukla mücadele için yeni bir birim kurmuş ancak halkın % 95'i bu biriminde yolsuzlukları önlemede başarısız olacağını düşünmektedir. Yargı organı yürütmeden tamamen bağımsız değildir. Yargı mensuplarının kariyer gelecekleri Kremlin'in tercihlerine bağımlıdır. Göçmenler ve etnik azınlıklar, özellikle Orta Asya ve Kafkas görünümlüler, toplumsal ayırıma tabi tutulmaktadır (<http://freedomhouse.org>, 2014). Dünyadaki özgürlükler ile ilgili gözlemler yaparak raporlar yayınlayan, ABD'de faaliyet gösteren bağımsız bir kuruluş olan, Freedom House'nin Rusya ile ilgili tespitleri genel olarak doğrudur. SSCB sonrası başlayan demokratikleşme çabalarının çeşitli gerekçelerle¹¹ Putin tarafından askıya alınmasıyla Rusya'nın demokratikleşmesinde bir geriye dönüş yaşanmıştır.

Benzer şekilde Beer'de (2009), Rusya'nın otoriterleşme eğiliminde olduğunu bunun baş mimarlarının ise Putin'le birlikte sivil bürokrasiye transfer edilen silivokiler¹² olduğunu, eski KGB¹³ ruhunun toplumu

10 Kargaşa ve karışıklık çıkarmaya yönelik veya aşırılığı özendirici yayınlar yapılması halinde (<http://freedomhouse.org>, 2014).

11 Bu makalenin yazarlarının "Rusya'nın Demokratikleşmemesinin Nedenleri" başlıklı bir makaleleri bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi edinmek isteyen okuyucuların bilgisine sunulur.

12 Silivoki, gizli servis ve ordudan sivil bürokrasiye veya iş dünyasına transfer edilen üst düzey yöneticileri ifade etmek için kullanılmaktadır.

13 KGB, bugünkü Rus gizli servisi olan FSB'nin (Federelnaya Slujbo Bezopastnosty) SSCB dönemindeki adıdır.

kapladığını, ancak buna karşın kaos bir demokrasi (Yeltsin dönemindeki karışıklıklar) istemeyen halkın büyük çoğunluğunun Putin'i desteklediğini vurgulamaktadır. Bugün itibariyle Rusya Federasyonu'nun tam manasıyla demokratik bir ülke olduğunu söylemek zordur. Bazı dönemlerde demokratikleşme yönünde adımlar atılmış olsa da, sık sık demokratikleşmeden geri dönüşler de yaşanmıştır. Bu geri dönüşler kuşkusuz çeşitli gerekçelere dayandırılmaktadır; ancak ispatlanmıştır ki demokratik yönetimler demokratik olmayanlara oranla daha uzun ömürlü, ekonomik yönden daha başarılı ve siyasi yönden daha güçlüdürler. Er ya da geç Rusya'nın da demokratikleşme çabalarına hız vereceği beklenmelidir. Dış dinamikler olmasa da iç dinamikleri ülkenin yöneticilerini buna zorlayacaktır.

4. Sonuç

Yasaların değiştirilmesiyle bir toplumun demokratikleşeceği beklenmemelidir; çünkü demokratikleşme yasaların uygun olmasıyla birlikte bir anlayış ve birikim de gerektirmektedir. Bir toplumun demokratik olup olmadığı tartışılırken geçmişteki deneyimleri ve demokratikleşme yönünde geçirmiş olduğu evreleri dikkate alınmak zorundadır. Rusya Federasyonu'nun demokratik geçmişine baktığımız zaman; Çarlıklar Dönemi Rusya'sında siyasi iktidar mutlak anlamda Çar'ın elinde olup, otoriter rejimle yönetilen ülkede demokratik bir yapının varlığından bahsetmek olanaksızdır. Bu dönemin sonlarına doğru meşruti monarşiye geçilmiş olsa da fazla yaşatılamamış meclis çar tarafından kapatılmıştır.

Rusya'nın demokratikleşme yolculuğu çarlıklar döneminin sonlarına doğru gelişim göstermiş, yasama organı ve sivil toplum kuruluşları oluşturulmaya başlamış, 1917 devriminden sonra tek partinin etkin olduğu totaliter SSCB rejimiyle demokrasinin geriye dönüşümü yaşanmıştır. 1917 Bolşevik Devrimi'yle din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın Rusya sınırları içerisinde yaşayan tüm halkların eşit ve özgür bir biçimde yaşayacakları sloganlaştırılmış olmasına karşın, bütün bunların gerçekleri yansıtmadığı kısa süre sonra anlaşılmıştır. Bu dönemde her şeyin tek partinin yönetiminde ve gözetiminde olduğu, üretim araçlarının devlet mülkiyetinde olmasını esas alan, her türlü çoğulculuğu

dışlayan, muhalefete ve muhalif STK'lara izin vermeyen, Komünist Partinin görüşlerini halka dayatan totaliter bir yönetim tarzı sergilenmiştir. 1980'li yıllarda Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle komünist partinin baskıcı totaliter uygulamaları esnetilerek fikir ve tartışma özgürlüğüne ortam oluşturulmuştur. 1986 yılında uygulamaya geçirilen *Perestroika* (Yeniden Yapılanma) ve *Glasnost* (Açıklık) politikalarıyla; serbest piyasa ekonomisine geçilmeye çalışılmış, ülkenin dışa açılmasına önem verilmiş, basın özgürlüğü, toplantı, ifade ve din özgürlüklerinin sağlanması ile hukuk devletine geçiş konularında önemli adımlar atılmıştır.

1990 larda SSCB'nin yıkılıp Rusya Federasyonu'nun kurulmasıyla birlikte Yeltsin, liberal politikaların uygulamasına devam etmiş ve demokratikleşme konusunda ilerlemeler sağlamıştır. Bu dönemde, devlet tekelindeki bir ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçilmiş, basın-yayın organları üzerindeki denetim gevşetilmiş ve STK'ların faaliyetlerinin önü açılmıştır. 2000 li yıllarda Putin'in iktidara gelmesiyle demokratikleşme süreci değişime uğratılmıştır. Bu yeni süreçte siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlara çözüm için iktidarın kişiselleştirilmesi ve yönetimin otoriterleşmesi eğilimi hakim olmuştur. Putin, yürütmüş olduğu politikaların başarılı olması sonucu popülaritesini artırmış ve kendisine rakip olabilecek kişi ve oluşumları sistem dışına itmesini bilmiş, ancak bu durum ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik ve siyasi çöküş nedeniyle halkın tepkisini çekmemiş, tam aksine çoğunluk tarafından desteklenmiştir.

McFaul vd. (2004, 5), Rusya'daki post-komünist rejimin hiçbir zaman liberal demokrasi hüviyetini taşımadığını, son zamanlarda ise daha az liberal özellik göstermeye başladığını vurgulamaktadırlar. Kanımızca bu tespit doğrudur. Çünkü makalede de açıklanmış olan çeşitli gerekçelerle liberal demokratik uygulamalardan uzaklaşan uygulamalara çeşitli gerekçelerle meşruiyet kazandırılmıştır. Günümüz Rusya'sında devlet başkanı demokratik bir seçimle işbaşına gelmiş olmasına karşın, kuvvetler ayrılığı, hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlüklerin korunması gibi demokrasinin diğer koşullarını yerine getirmemektedir. Muhalif basını ve STK'ları sindirmiş, kendisine halk desteğine ve ekonomik

performansa bağı bir meşruiyet sağlamıştır. “Süper Güç” egosuna sahip olan Rus halkı için güçlü ve istikrarlı bir devlet demokratik devletten daha fazla önem arz etmektedir. Çağdaş dünyada demokratik olan devletlerin her yönüyle daha güçlü olabildikleri kanıtlanmış olmasına karşın, Rusya’da demokratik uygulamaların devletin gücünü zayıflattığına ve uluslararası etkinliğini azalttığına inanılmaktadır. Bu durum tarihseldir, çünkü bugünkü Rus siyasal kültürü 1917 devrimi öncesi mutlak monarşili çarlıklar rejimine ve SSCB’nin komünist parti elitinin tekelinde bulunan totaliter rejimine dayanmaktadır.

Kaynakça

- AKAŞ, Cem ve Sevin OKTAY, (1995), *Gorbaçov'un Rusya'sı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- BAHARÇİÇEK, Abdulkadir, (1995), "Rusya'nın Dış Politikasında Sovyet Döneminin İzleri", *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss:163-170, Cilt:2, Sayı:1, Ağustos:1995,
- BALL, R. Alan ve B. GuyPeters, (2011), *Çağdaş Siyaset ve Yönetim*, Yay. Haz. Nuray Bozbora, İstanbul: Yayın Odası Yayıncılık,
- BEER, Daniel, (2009), "Russia's Managed Democracy", *History Today*, Volume: 59 Issue: 5, (2009),
- BİNGÖL, Yılmaz vd. (2013), *Siyaset Bilimi*, Davut Dursun ve Mustafa Altunoğlu (Ed.), Eskişehir: A.Ü. Yayınları, Yayın No: 2671,
- CARRERE, Encausse Helene, (2003), *Tamamlanmamış Rusya*, Çev: Reşat Üzmen, İstanbul: Ötüken Neşriyat,
- ÇAM, Esat, (2002), *Siyaset Bilimine Giriş*, İstanbul: Der Yayınları,
- ÇOMAK, İhsan, (2006), "Rusya, Putin ve Avrasyacılık" Rusya Stratejik Araştırmaları – 1, Ed. İhsan ÇOMAK, ss.89-100, İstanbul: Tamsam Yayınları,
- EBENSTEIN, William, (2003), *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri*, Çev: İsmet Özel, İstanbul: Şule Yayınları, 3. Bası,
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref, (2004), *Anayasa Hukuku*, 13. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi,
- GÜNER, İbrahim, Mustafa Ertürk, (2006), *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, Ankara: Nobel Yayınları, Yayın No: 775, 2. Bası,
- GÜRKAN, Ülker, (1964), "S.S.C.B. Siyasî Rejiminin Ana Hatları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yayın Tarihi:1964, Sayı:1, Cilt: 21, ss:155-198,

- HEKİMOĞLU, Asem Nauşabay, (2007), *Rusya'nın Dış Politikası 1*, Ankara : Vadi Yayınları,
- HEYWOOD, Andrew, (2007), *Siyaset*, Çev: Bekir Berat Özipek vd. Ankara: Adres Yayınları
- HOLMES, Leslie, (2000), *Post – Komünizm*, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Mavi Ada Yayım,
- KALAYCIOĞLU, Ersin, (2012), *Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler*, Ed. Ersin Kalaycıoğlu ve Deniz Kağnıcıoğlu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, Yayın No:2502,
- KEMPTON, Daniel R. (2000), “Russian Federalism: Continuing Myth Or Political Salvation”,http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3996/is_200104/ain_943252, Erişim Tarihi: (14.06.2014),
- MCFAUL, Michael, NikolaiPetrov vd. (2004), *Between Dictatorship and Democracy Russian Post-Communist Political Reform*, Washington: Carnegie Endowment for International Peace,
- MİKAİL, Elnur Hasan, (2007), *Rus Dış Politikası ve Yeni Çar Putin*, IQ Yayıncılık,
- NEZİHOĞLU, Halim, (2007), “Orta Asya Cumhuriyetlerinde Otoriterlik ve Tarihsel Kökenleri”, *Alatoo Academic Studies*, Sayı 2 - Yıl 2007,ss.14-19 Kırgızistan/Bişkek,
- NİCHOL, Jim (2012), “Russian Political, Economic, and Security Issue-sand U.S. Interests”, Congressional Research Service, www.fas.org/sgp/crs/row/RL33407.pdf (Erişim:02.06.2014),
- ONAY, Yaşar, (2002), *Rusya ve Değişim*, Ankara: Nobel Yayınları
- ÖZBUDUN, Ergun (2008), *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları,
- ÖZTÜRK, Osman Metin, (2001), *Rusya Federasyonu Askeri Doktrini*, Ankara: ASAM Yayınları
- ÖZSOY, İsmail, (2006), “Sovyet Sisteminin Çöküşünden Tarihî ve Evrensel Dersler”, *Bilig*, s. 163-194, Güz / 2006, sayı 39

- SAPMAZ, Ahmet, (2008), *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat,
- Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (SİSAV), (1995), *Rusya Federasyonu'ndaki Gelişmeler, Etkileri ve Türkiye*, SİSAV Yayınları, Yayın No:17, İstanbul: Ünal Ofset,
- TANİLLİ, Server, (2007), *Devlet ve Demokrasi*, İstanbul: Adam Yayınları, 4. Baskı,
- TILLY, Charles, (2007), *Demokrasi*, Çev. Ebru Arıcan, Ankara: Phoenix Yayınevi
- TROTSKY, Lev Davidoviç, (2006), *İhanete Uğrayan Devrim*, Yay. Haz. Çiçek Öztekin, İstanbul: Alfa Yayınevi,
- YERĞİN Daniel ve Thane GUSTAFSON, (1994), *Rusya 2010 ve Dünya'daki Yeri*, Çev. Özden ARIKAN, İstanbul: Gençlik Yayınları,
- YILMAZ, Harun, (2006), *Rusya'da Devlet Merkezli Sistem ve Bürokrasi*, İstanbul: Versus Kitap,
- ZAKARİA, Fared, (2014), "The Rise of Putinism", *The Washington Post*, July 31
- ZENKOVIÇ, Nikolay, (2009), *Tretiy Prezident, Dimitriy Medvedev*, Moskva: Olma Media Grupp,
- <http://freedomhouse.org>, (2014), "Russia, Freedom in the World 2014", <http://freedomhouse.org/country/russia#.U9udQ2VrOUl>, Erişim Tarihi: 01.08.2014

Abstract: -Failed Democratization History of Russia- Over the centuries some important reforms have been introduced in Russia for promoting democracy. Steps toward democracy in Russia history can be evaluated into three period. The first period may be called as Tsars period which ended in 1917 with the October Revolution. Second period is began with the formation of the Soviet Union. Last period is the post-Soviet era, the Russia Federation which established after the disintegration of the Soviet Union. Any important achievement for democratization can not be seen in the Tsars period. The Soviet Union was a one party state, and this country has been ruled by Communist Party. During this period there were no positive signs for a plural political system. But with the beginning of Gorbachev Presidency some steps towards democratization has been taken. With the disintegration of the Soviet Union, there has been intention to move towards a plural political system and market economy. But it may be argued that stil there is not enough improvement in democratization process.

Key words: Russia, History, Democracy, Democratization.

